www.mugallym.narod.ru

Туросап

30

Амма Ботуми

ГУРХАН

(30-нжы БӨЛҮМ)

ГЕРЖИМЕЧИЛЕР:
В. М. Ахун, А. Сарыев, О. Акмәммедов ве башг.

РЕДАКТОР:
филология ылымларының кандидаты А. Ашыров.

РЕЦЕНЗЕНТЛЕР:
Академик Б. Чарыяров,
филология ылымларының кандидаты М. Чарыев.

Консультант — В. М. Ахун.

Ыслам дининиң эсасы китабы болан Гурханың 30-нжы бөлүми түркмен дилинде илкинҗи гезек чап эдилйәр. Гурханы окамаклык ве өвренмеклик адатча илки билен шу бөлүмден башланяр. Китапча филология ылымларының кандидаты Б. Амансарыевиң умумы ёлбашчылыгында вагтлайын дөредилен дөредиҗилик коллективи тарапындан тайярланылды.

АШГАБАТ — «МИРАС» КК — 1991

1. АЧЫШ (ФАТЫХА) СҮРЕСИ[1]

1. Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!
2. Барча өвгүлер әлемлериң[2] первердигәри,
3. мерхеметли, рехимли
4. ве Қыямат гүнүниң эеси Алла хасдыр.
5. Биз диңе Саңа сыгынярыс ве Сенден ярдам ислейәрис!
6. Бизи догры ёла гөнүкдир,
7. ныгматларына эришдиренлериң ёлуна. Газабыңа учранларың ве азашанларың ёлуна гөнүкдирме!

78. ХАБАР (НЕБА) СҮРЕСИ[3]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Олар бир-бирлеринден нәме хакда сорашярлар?
2. Бейик хабар[4] хакда,
3. оларың бу хабар бабатдакы пикирлери гапма-гаршылыклыдыр.
4. Ёк ,олар соң билерлер,
5. элбетде, олар соң билерлер!
6. Биз ери дүшек ве
7. даглары хем мых этмедикми?
8. Биз сизи җүбүт-җүбүт[5] яратдык,
9. укыңызы-да сизиң үчин рахатлык этдик,
10. гиҗәни болса өртүк этдик,
11. гүни болса яшайшың вагты этдик,
12. сизиң үстүңизде еди саны мәкәм асман бина этдик,
13. нурлы чыраг[6] хем дөретдик,
14. ягыш ягдырыҗы булутлардан бол сув индердик,
15. онуң билен дәнелери хем-де өсүмликлери
16. ве гүр баглары чыкармак үчин.
17. Хакыкатдан-да, Қыямат гүни бир пурсатдыр,
18. сурнай чалнан гүнүнде[7] топар-топар болуп гелерсиңиз.
19. Асманлар ачылып, гапылар болар,
20. даглар хем сүйшүрилип, салгыма дөнерлер.
21. Җәхеннем, шүбхесиз, дузак,
22. азгынлар үчин гайдув еридир,
23. олар шол ерде бакы боларлар,
24. олар шол ерде салкын хова ве ичги датмазлар,
25. мегер гайнап дуран сувдан ве ириңден башга
26. шу лайык Җезадыр.
27. Олар элбетде ахыретдәки хасапдан умыт этмейәрдилер,
28. Бизиң аятларымызы хем кеззаплык билен ялан хасапладылар.
29. Хер бир зады-да, Биз санап яздык.
30. Дадың, Биз сизе азап үстүне азап берерис!
31. Элбетде, таквалар үчин азапдан гутулмак,
32. баглар, үзүмлер,

33. гөвүслек, яшытдаш аял-гызлар хем,
34. пәк ичги билен долы кәселер хем бардыр.
35. Шол ерде олар бош ве ялан сөзлери эшитмезлер,
36. бу сениң Таңрың эчилйән совгадыдыр, хасаплашыгыдыр —
37. Ол — асмандакы ве ердәки хем-де буларың аралыгындакы затларың мерхеметли Таңрысы. Олар онуң хузурында бир сөз хем айдып билмезлер —
38. Рух (Җебрайыл) ве перишделер хатар болуп дуран шол гүнде; Рехимдар Алланың ругсат берип, дүнйәде догры ве хак сөзләнлерден башга хич ким гүрлемез.
39. Шу гүн хакыкатдыр, ким ислесе, өз Таңрысына ёл тапар.
40. Биз сизи голай азап барада өңүнден хабардар эдендирис, шол гүн ынсан эллери билен эденлерини гөрер, капыр болса: «Вай, мен топрак болан болсадым!» диер.

79. ҖАН АЛЫҖЫ ПЕРИШДЕЛЕР (НАЗЫГАТ) СҮРЕСИ[8]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Гүйч билен җан алыҗы перишделере ант,
2. аңсатлык билен җан алыҗы перишделере ант,
3. акгынлы йүзүп асмандан дүшйән перишделере ант,
4. бир-биринден чалт озян перишделере ант,
5. ве буйругы яйрадыҗылара ант!
6. Ериң титрән гүнүнден соң
7. ене бир титремек гелер,
8. шол гүн йүреклер болса горкуҗыдыр,
9. оларың гөзлери гыҗалатдан яңа ашак бакяндыр.
10—11. Олар айдарлар: «Биз сүңклеримиз чүйрәп гиденден соң хем өңки халымыза доланарысмы?»
12. Олар диерлер: «Эгер шейле болса, бу доланыш зыянлыдыр!»
13. Ине-де ол кыямат дине бир сарсгындыр (сурнай сеси) —
14. шол вагт олар оянарлар.
15. Муса пыгамбериң вакасы[9] саңа барып етдими?
16. Ине, онуң Таңрысы кераматлы Тува җүлгесинде[10] оны янына чагырды:
17. «Пыргауның янына гит, чүнки ол азды.
18. Бес, оңа айт: «Сениң пәкленмеклиге мейлиң бармы?
19. Мен болса сени өз Таңрың янына гөндерейин, онсоң сен хем Худайдан эйменерсиң».
20. Ол хем оңа иң улы керамат гөркезди,
21. ол болса муны алдав хасаплады ве оңа гаршы чыкды,
22. Соңра болса гаты чалт йүз өврүди,
23. (яранларыны) йыгнады, бес, гыгырып айтды:
24. «Мен сизиң иң белент Таңрыңыздырын!» дийди.
25. Алла болса оны ахырет ве дүнйә азабы билен тутды.
26. Худайдан горкян адам үчин өвүт несихат, элбетде, шунда бардыр!

27. Ятратмак үчин сиз кынмы я-да асман? Ол асманы бина этди,
28. Асманы дикелдип битирди,
29. онуң гиҗесини гараңкырадып, гүндизини ягтылтды.
30. мундан соңра болса ери гиңден язды,
31. ондан сув чыкарды ве ерден мейдан хем этди,
32. Ол даглары беркитди,
33. сизиң ве сизиң малларыңызың пейдасы үчин.
34. Хачан-да Иң улы вака[11] геленде, —
35. ынсан шол гүн дүнйәде эден ишини ядына салар,
36. отлы Довзах гөркезилҗек адам үчин гөркезилер.
37. Ким Алла тагат этмекден боюн гачыран болса
38. ве бу дүнйәниң яшайшыны илери тутан болса,
39. бес, онуң җайы, элбетде, Җәхеннемдир.
40. Эмма хер ким өз Таңрысының хузурында дурмакдан горкса ве өзүниң небсини бош арзувдан сакласа,
41. онда, Җеннет, элбетде, онуң җайыдыр.
42. Олар сенден Кыямат гүни барада сорарлар: «Хачан ол гелмели?»
43. Муны ятламак саңа нәме деркар?
44. Ахыркы чәк сениң Тәңрың янындадыр.
45. Сен диңе Алладан горкянлар үчин өвүт-үндевчи ахырын.
46. Олар оны гөрен гүнлеринде өзлерини диңе бир гиҗе я-да гүндиз болан ялы дуйярлар.

80. ЧЫТДЫ (АБАСА) СҮРЕСИ[12]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Ол йүзүни чытды ве йүз өврүди,
2. бир көрүң янына гелмеги себәпли.
3. Нәбилйәң, — белки, ол гүнәлерден пәкленер,
4. я-да өвүт үндев алар, бес сениң берен өвүт-үндевиң оңа пейда берер.
5. Эмма ким өзүни бай билсе,
6. сен оңа тарап йүзленйәрсиң,
7. ве онуң гүнәлерден пәкленмейәнлиги саңа нәме зыян эдйәр.
8. Ким сениң яныңа ыхлас билен гелсе,
9. ве ол (Алладан) горкян болса,
10. сен ондан үнсүни совярсың.
11. Бейле дәл! Бу (Гурхан) несихатдыр, —
12. хер ким ислесе ондан несихат алар,
13—14. керемли, улы мертебели, айплардан пәк сахыпаларда,
15—16. хорматлы, гүнәлерден пәк перишделериң эллери билен язылан.
17. Хеләк болсун ынсан! Не бейле ол Худайының ныгматына шүкүр этмейәр.
18. (Алла) оны нәмеден яратды?

19. — Дамжадан![13] Оны яратды хем-де деңледи,
20. соңра онуң ёлуны[14] еңлетди.
21. соңра онуң жаныны алды ве «Жайла!» дийип эмр этди.
22. Соңра ислэн вагтында оны дирелдер.
23. Ёк! Ол Алланың буйран задыны хергиз этмеди.
24. Гой, ынсан өз иймитине серетсин, —
25. Биз сувы чабга эдип ягдырдык,
26. соңра ери жайырдык,
27. ве онда дэнелери,
28. үзүми, оты,
29. зейтун агачларыны, хурма агачларыны,
30. гүр баглары,
31. ир-иймишлери, өсүмликлери гөгертдик,
32. сизиң өзүңиз ве сизиң хайванларыңыз үчин.
33. Гулаклары гапян сарсгын[15] гелен гүнде
34. адам доганындан,
35. энесинден, атасындан,
36. аялындан, огулларындан гачар,
37. Ве онуң өз иши өзүне етерлик болар.
38. Шол гүнде бирниче йүзлер ягтыдыр,
39. гүлйэндир, шадыяндыр,
40. шол гүн бейлеки йүзлер болса, чаңа басыландыр,
41. олары тозан өртендир.
42. Булар капырлар ве азгынлардыр.

81. БҮРЕЛМЕК (ТЕКВИР) СҮРЕСИ[16]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Гүн гараңкылыга бүреленде,
2. йылдызлар хем өчүшенде,
3. даглар хем ериндеи гозгаланда,
4. он айлык богаз дүелер идегсиз галанларында.
5. вагшы хайванлар хем йыгналанда
6. деңизлер жошуп гарышанда,
7. жанлар хем биригенде,
8. дирилигине гөмүлен гызлардан[17]
9. нэхили гүнэ билен өлдүрилендиги хакда сораланда
10. амал депдерлери[18] ачыланда,
11. асман хем дүйрлененде,
12. Жэхеннем хем гаты гыздырыланда,
13. Женнет хем голайлашдырыланда, —
14. ынсан тайярлан задыны билер.
15. Бес, яшян йылдызлардан,
16. гүнүң ягтысында гезип, гөрүнмейэн йылдызлардан,[91]
17. гараңкы гижеден,
18. даңдандан касам эдйэрин.
19. Бу (Гурхан) хакыкатдан-да, хорматлы Ресулың[20]

20. тагт эесиниң[21] (Алланың) янында гүйчлиниң,
21. гепи кабул боляның ве ынамлының[22] айтмагыдыр.[23]
22. Сизиң ёлдашыңыз болса межнун[24] дэлдир:
23. Ол Оны ачык гөзъетимде гөрди[25] ахырын,
24. ол пынхан зада хусытлык хем эдйэн дэлдир.[26]
25. Бу болса даш билен урулян шейтаның сөзлери дэлдир.
26. Сиз нирэ барярсыңыз?
27. Бу диңе элемлер үчин өвүт-үндевдир,
28. сизден гөнүлиги ислейэнлер үчин.
29. Йөне, эгер, Алла — элемлериң Солтаны халамаса, сиз хем муны ислемерсиңиз.

82. БӨЛҮНМЕК (ИНФИТАР) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Асман бөлүненде,[27]
2. йылдызлар хем дөкүленде,
3. деңизлер хем кенардан даша чыканда,
4. мазарлар хем дашына чөврүленде,
5. ынсан өң эден ишини ве галдыран ишини билер.
6. Эй ынсан, керемли Таңрыңа ынанмакдан хайсы зат сени алдады,
7. сени ярадан ,деңлэн ве лайык эден,
8. Таңры сени ислэн суратында яратды.
9. Белки сиз Кыямат гүнүне ынанмаянсыңыз.
10. Сизиң үстүңизден гараян сакчылар ве
11. пэк кэтиплер бар ахырын.
12. Олар сизиң эдйэн затларыңызы билйэндир.
13. Ягшылар, элбетде, Бехиштиң ичиндедирлер.
14. гүнэлилер болса, элбетде, Жэхеннемдедирлер.
15. Олар Кыямат гүнүнде шол ерде янарлар,
16. олар шол отдан гизленип-де билмезлер.
17. Кыямат гүнүни саңа нэме билдирди?
18. Мундан хем соңра, Кыямат гүнүни нэме билдирди? —
19. Шол гүнде адам адама көмек берип билмез, шол гүнде хөкмүрованлык диңе Алла үчиндир.

83. КЕМ ӨЛЧЕЙЖИЛЕР (МУТАФФИФИН) СҮРЕСИ[28]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Гүйчли азап (Кыямат гүни) кем өлчейэнлер үчиндир,
2. олар адамлардан өзлерине өлчэп аланларында долы алярлар,
3. адамлара өлчэп я-да чекип беренлеринде болса кем эдип өлчейэрлер.
4—5. Олар Бейик гүнде[29] өзлериниң хакыкатдан хем (өленлеринден соң тэзеден) дирелжекдиклери барада ойламаярлармы?
6. Шол гүн адамлар элемлериң Солтаны[30] дергахында (га

рашып аяк үстүнде) дик дурарлар.
7. Бейле дәл! Гүнәлилериң амал депдери, элбетде, сижжинде[31] (ерлешйәндир).
8. Сижжини саңа нәме билдирди?
9. (Гүнәлилериң амаллары) язылан бир депдер!
10. Шол гүн гүйчли азап мүкеззиплер[32],
11. ягны Кыямат гүнүне ынанмаянлар үчиндир!
12. шол гүни, мегер бозгаклык эдип чакдан ашан гүнәлилерден башга хич ким алян хасапламаз.
13. Хачан оңа Бизиң аятымыз окаланда ол: «Бу оввалкыларын эртекиси» дийип айдар.
14. Бейле дәл! Оларың калплары эден кесплери үчин гафлат пердеси билен гапланандыр.
15. Бейле дәл! Хакыкатдан хем олар шол гүн өз Таңрысындан перделенерлер.[33]
16. Соңра олар Җәхеннеме гирерлер.
17. Ве (олара шонда) айдылар: «Шу (азап) сизи тарапыныздан (дүнйәде) ялан хасапланан азапдыр!»
18. Бейле дәл! Элбетде, ягшыларың амал депдери иллийиндедир.[34]
19. Иллийини саңа нәме билдирди?
20. (Адамларың ягшы амаллары) язылан бир депдер!
21. Оңа (ол депдере Таңрының дергәхине) якын болан (перишделер) гүвәлик берерлер.
22. Хакыкатдан, ягшы адамлар Җеннетдедирлер.
23. Олар тагт үстүнден (Худайың җемалында) назар саларлар.
24. Сен оларың йүзлеринде Җеннетиң (ныгматларының непис) эсерини тапарсың.
25. Олар көп йыллар ашан агзы мөхүрли шерапдан суварылар.
26. Ол шерабың сургуҗы мүшкдир[35]. Гой, олар шунуң ялы зада хөвесленип ягшы амаллар этсинлер!
27. Ол (шерап) Тесниминиң[36] сувы билен гарышдырыландыр.
28. Ол чешмеден диңе (Аллатагаланың дергәхине) якын болан адамлар[37] ичерлер.
29. Хакыкатдан хем иман гетиренлериң үстүнден гүнә эденлер гүлйәрдилер,
30. олар хер хачан иман гетиренлериң якынындан өтселер бир-бирлерине гөз гыпышярлар,
31. хачан олар өз адамларының янына доланып геленлеринде болса мүминлери[38] масгара эдендиклерине шатланярлар.
32. Олары (мүъминлери) гөренлеринде: «Ине, шулар, элбетде, азашанлар» диййәрлер.
33. Олар (капырлар)[39] олара (мүъминлере) сакчылар эдилип иберилмеди.[40]
34. Бес, шу гүнде (Кыямат гүнүнде) болса иман гетиренлер капырларың үстүнден гүлерлер,

35. тагт үстүнден олара (азап берилшине) сын эдерлер.
36. (Ве олар:) Эйсе, капырлара (дүнйәде) эден затларына лайык азап берилмейәрми? (диерлер).

84. ЯРЫЛМА (ИНШИКАК) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Перишделер инмек үчин) Асман ярыланда,
2. (онсоң) Ол (Асман) өз Худайына боюн сынар ве Ол (Худайың перманыны етирмәге) дегишли болар,
3. ер хем сүйндериленде,
4. (ер) өз ичиндәки затлары (дашына) чыкарып бошанда,
5. (ер) өз Худайына боюн сынар ве (Худайың перманыны етирмәге) дегишли болар.
6. Эй ынсан! Элбетде сен — бир иши этмек билен өз Таңрыңа ыхлас эдиҗи болсаң, Оңа душарсың!
7. Эмма кимиң хасап депдери саг элине берилсе,
8. онуң билен еңил хасап эдилер
9. ве ол өз аркадашларына шадыян халда доланып гелер.
10. Эмма киме Хасап депдери аркасындан берилсе,
11. ол кимсе өзүниң хеләк болмагыны арзув эдер
12. ве ол гүйчли ода гирер.
13. Чүнки ол (дүнйәде) өз аркадашларына арасында шатланыҗы болды ахырын.
14. Элбетде, ол (дүнйәде гезип йөрен вагты Худайың хөкмүне сары) өлемсоң дирелип дөнмерин дийип гүман этди.
15. Белки, Алла (онуң амалларыны) гөрүҗи болды.
16. Бес, шапак билен,
17. гиҗе билен, гиҗәниң гаранкылыгының өртйән затлары билен,
18. долан Ай билен касам эдйәрин!
19. Элбетде, сиз бир халдан бейлеки хала барарсыңыз.[41]
20. Бес, олар шу затлары билип дуруп (Аллатагала ве ахырете) нәме үчин иман гетирмейәрлер
21. ве олара Гурхан окаланда хем сеҗде этмейәрлер?
22. Белки капырлар (Гурханы) ялан хасап эдйәрлер!
23. Аллатагала оларың (көңүллеринде) саклаян затларыны Билиҗидир.
24. Бес, (Эй Мухаммет!) олара (ахыретде) җебирли азап бардыгыны ятлат!
25. Эмма иман гетирен ве асыллы амаллар эден адамлара болса түкенмейән согап бардыр.

85. БУРУЧЛАР (БУРУҖ) СҮРЕСИ[42]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Бурчларың эеси болан асмана
2. ве вада эдилен гүне[43]
3. (хемме ишлере) шаят болуҗы Алла ве өзлерине шаятлык

берилен бенделере[44] касам эдйәрин!
4. Чукурларың эелери, ягны
5. одунлы көп отлы[45] чукурларың эелери хеләк болсун!
6, Ине, олар чукурларың төверереклеринде отурып
7. мүъминлере өзлериниң эдйән ишлерини гөзлейәрлер.
8. Қапырлар гудратлы ве гүйчли бир Алла иман гетирмекликден башга зат үчин мүъминлеринден ар алмадылар.
9. Алла — асманларың ве Ериң эесидир ве Алла хемме зада шаятдыр.
10. Мүъмин әрлери ве мүъмин аяллары ода салып, соңра тоба этмедиклер үчин Җәхеннем азабы бардыр. Олар үчин якыҗы от азабы бардыр.
11. Иман гетиренлер ве асыллы ишлер эденлер үчин ичинден дерялар акян баглар бардыр. Бу улы үстүнликдир.
12. Хакыкатдан-да, Худайың гудраты гаты гүйчлидир.
13. Ол (дүнйәде өз азабыны) әшгәр эдйәр ве (ахыретде) гайталаяр.
14. Ол (мүъминлери) ялкайҗы ве дост тутуҗыдыр.
15. Аршың эесидир ве Шан-шөхратлыдыр,
16. өз ислән задыны амал эдиҗидир.
17—18. Пыргауның ве семудың[46] гошунының хекаяты саңа гелип етдими?
19. Ек! Иманыны өврүмейәнлер алдавдырлар,
20. Алла болса олары хабарсыз габаяндыр.
21. Хава, бу улы Гурхандыр,
22. онуң аслы Ловху-л-Махкузда[47] языландыр

86. ГИҖЕКИ МЫХМАН (ТАРЫК) СҮРЕСИ[48]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Асмана ве Тарык йылдызына касам эдйәрин!
2. Тарык йылдызының өзүниң нәмедигини сен билйәрсиңми?
3. Ол — бир ягты йылдыздыр.
4. Хакыкатдан-да, хер бир ынсанда (онун ахвалына гөз эдип дуран) саклайҗы (перишде) бардыр.
5. Ынсан өзүнин нәмеден ярадыландыгына назар айласын!
6. (ятга) дөкүлен сувдан ярадылды.
7. Ол сув атаның пуштундан ве эн̧әниң гурсагындан чыкяр.
8. Онуң (Алланың) ол шәхвет сувуны өңки чыкан ерине гайтармага гудраты бардыр.[49]
9. Сырлар әшгәр эдилен гүнде,[50]
10. адамың гүйч-кувваты ве ярдам бериҗиси болмаз
11. Ягыш-ягмыр эеси болан асмана,
12. ярык эеси болан ере касам эдйәрин!
13. Элбетде, Гурхан (хак билен батылың арасыны) айрыҗы сөздүр.

14. ве ол (Гурхан) ойнап айдылян сөз дәлдир!
15. Қапырлар (Мухаммеде зыян етирмек үчин) көп мекир-хиле гурярлар.
16. Мен хем олара көп мекир-хиле гурарын.
17. (Эй Мухаммет!) Қапылара аз вагт мөхлет бергил!

87. ИҢ ЕКАРЫ (АГЛА) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Улуг болан Танрың адыны ятлап, (Оңа) тесбих[51] айт!
2. Шол (Таңры хемме запы) яратды ве (барчаның агзаларыны кәмил эдип) деңледи,
3. шол (Танры рысгаллары) такдыр этди ве (халайыгы) догры ёла гөнүкдирди,
4. шол (Таңры) отлары (ерден) чыкарды,
5. соңра олары гуран ота айландырды.
6—7. Биз саңа (эй Мухаммет! Гурханы) окап берерис, сен Оны унутмарсың, белки Худайың ислəни болмаса, Алла хакыкатдан-да әшгәр ве пынхан затлары билйәр!
8. Биз саңа (Гурханы ят беклемеги) хас еңиллешдирерис.
9. Бес, эгер пейда берсе, сен (адамлара Гурхан билен) өвүт -несихат бер,
10. Таңрыдан горкян киши несихаты алар,
11. Бетбагт адам ондан (несихатдан) өзүни четде тутар.
12. Ол улы ода (Довзаха) гирер.
13. Соңра олар онда не өлерлер, не дирелерлер.
14—15. Ким гүнәден пәкленен болса, Таңрының адыны ятлап, намаз окан болса, ол (бу азапдан) гутулар.
16. Белки сиз шу дүнйә дирилигини илери тутярсыңыз,
17. йөне ахырет (бу дүнйәден) ягшыракдыр ве бакыдыр.
18. Бу сөз оввалкы (Гурхандан өң индерилен) китапларың сахыпаларында хем,
19. Ыбрайым, Муса (индерилен) сахыпаларда хем бардыр.

88. ӨРТҮҖИ (ГАШИЯ) СҮРЕСИ[52]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй, Мухаммет!) Саңа Гашия хабары гелдими?
2. Шол гүнде[53] (капырларың) йүзлери хар болуҗылардыр,
3. ве олар (Җәхеннем одунда агыр гандаллары гөтермекден яңа) сурнугып амал эдиҗилердир.
4. Олар ловлаян ода гирерлер.
5. Олара (Довзахың) гайнап дуран сувундан ичирилер.
6. Оларын зарыг агаҗының[54] мивесинден башга иймити болмаз.
7. Ол зарыг (олары) семретмез ве (оларың) ачлыгыны гидирмез.
8. (Мүъминлерин) йүзлери (болса) шол гүнде нәзикдир.
9. Олар өзлериниң дүнйәде эден амалларындан разы

болужылардыр.
10. ве олар Бейик дережели Җеннет ичинде (рахат боларлар).
11. Олар (бу ерде) манысыз сөзлери эшитмезлер.
12. Онда (Җеннетде) акып дуран чешмелер,
13. ёкары гөтерилен тагтлар,
14. гулпсыз шерап кэселер,
15. гат-гат яссыклар,
16. язылан дүшеклер бардыр.
17. Эйсе (капырлар) дүнйәниң шейле ажайып ярадылышына,
18. асманың (хич бир дирегсиз белент) гөтерилендигине,
19. дагларың (ерин үстүнде) нэхили гоюландыгына,
20. ериң (халайык үчин) нэхили дүшелендигине назар салып пент алмазлармы?
21. (Эй, Мухаммет!) Сен олара (капырлара) өвүт бер. Чүнки сен дине өвүт берижисиң!
22. (Эмма Сен олара) мусаллат дәлсиң.
23. Йөне ким сениң несихатындан йүз дөндерсе ве (Алла) күпүрлик этсе,
24. Алла оны иң улы азап (Кыямат азабы) билен жезаландырар.
25. Элбетде, оларың (капырларың ахыретде) гайдышы бизе сарыдыр.
26. Соңра, элбетде, олара (дүнйәдәки амалларына гөрә) хасап этмек Бизиң билендир.

89. ДАНДАН (ФЕЖР) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Даң билен,
2. он гиже билен,[55]
3. жүбүт ве тәк[56] билен,
4. гадыр гижеси өтен вагты билен касам эдйәрин!
5. Шуның ялы затларың ады билен акыл эесине кабул болан касам бармы?
6—7 (Эй Мухаммет!) Сен гөрмедиңми? Сениң Таңрың бейик биналы Эрем багының[57] эеси болан Ад ковмына[58] нәме иш этди?
8. (Шонуң ялы биналар)[59] хич бир шәхерде гурулмады.
9. Дерелерде өзлери үчин (даг дашларына кесип) җай салынан Семуд ковмына,
10. ве кувватлы лешгер эеси Пыргаун[60] сениң Таңрың нәме иш этди?
11—12. Олар шәхерлерде хетден ашып, азгынчылыгы көпелтдилер.
13. Сениң Худайың оларың үстүне азап гамчысыны ягдырды.
14. Хакыкатдан хем сениң Худайың (бенделере) гөз эдижидир.
15. Эмма Таңры бендесини байлык билен сынаса ве оны (өз

денлериниң арасында) хорматласа, ве оңа нәз-ныгматлар багыш этсе, бес, ол киши айдар: «Мени Таңрым хорматлады»,
16. эмма Таңры бендесиниң рысгалыны дарлык билен сынаса, бес ол киши айдар: «Таңрым мени хорлады».
17. (Элбетде бу) бейле дәлдир! Белки (Алланың гашында) етимлери хорматламаяндыгыңыз
18. ве мискинлере аш хем садака бермейәндигиңиз,
19. мирас заты бисарпа совяндыгыңыз,
20. Дүнйә малыны гаты сөййәндигиңиз себәплидир.
21. Ёк! Ер пара-пара болуп титрәнде,
22. Таңрының (эмри) гелип перишделер саңа сап-сап болуп (магшар ерине) геленде,
23. шол гүнде перишделер Җәхеннеми тартып гетирерлер, ынсан несихат алар. Эмма бу несихат алмак оңа нәхили пейда берер.
24. Онсоң ол айдар: «Кәшгә мен (ахыретде) дирилигим үчин өң хайырлы амаллары эден болсадым!»
25. Шол гүнде (Алланың берҗек азабы дек) азабы хич ким берип билмез.
26. Алланың баглайшы дек хич ким баглап билмез.[61]
27. Эй, (Алланың адыны ятламак билен) арам тапыжы ынсан!
28. Дүнйәден Таңрыңа сары (өзүңе берлен рысгалдан) разы болуп ве (Худай хем сениң амалыңдан) разы болан халда гайт!
29. Бес, Мениң ягшы бенделермиң хасабына
30. ве Мениң Җеннетиме гир!

90. ШӘХЕР (БЕЛЕД) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Шу (Мекге) шәхер билен касам эдйәрин!
2. (Эй Мухаммет!) Сен шу шәхерде болдуң.
3. Адам ата ве онуң зүрятлары билен касам эдйәрин!
4. Биз ынсаны мушакгатлы зәхмет үчин ятратдык.
5. Эйсе, ол өзүне хич кимиң азап этмәге гүйжи етмез дийип хасаплаярмы?[62]
6. Ол айдяр: «(Мухаммеди) хеләклемек үчин көп мал харч этдим!»
7. Эйсе Ол өзүни хич ким гөрмейәр дийип хасаплаярмы?
8. Биз оңа ики гөз,
9. дил ве ики додак бермедикми?
10. Оңа Биз ики (ягшы ве яман) ёл гөркезмедикми?
11. Ол акабаны[63] өтмедими?
12. Акаба дийип сен нәме дүшүнйәрсиң?
13. Акаба (Худайың разылыгы үчин) бир гул азат этмекдир
14. Я-да ачык гүнүнде хич заты болмадык бир гарыба,
15. өзүне якынлыгы болан чага

16. я-да өйсүз-өвзарсыз мисгиңе тагам бермекдир.
17. Соңра ол (гул азат эдижи ве тагам берижи) иман гетиренлерден, сабыр ве мерхемет билен бир-бирине эдишенлерден весъет болар.
18. Олар берекет эелеридир.
19. Бизиң аятларымыза ынанмазчылык эденлер болса шумлык.
20. Олар үчин Довзахда гаты гыздырылан от бардыр.

91. ГҮН (ШЕМС) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Гүн ве гушлук вагты билен,
2. айың (гүне) эерен вагты билен,
3. гүндизиң ери ягтылдан вагты билен,
4. гижәниң (дүнйәни) гараңка гаплан вагты билен,
5. асман ве асманы бина эден зат (Алла) билен,
6. ер билен ве ери дүшән зат (Алла) билен,
7. (Адам атаның) небси билен ве онуң агзаларыны кәмил эдип) деңлән зат (Алла) билен касам эдйәрин!
8. (Алла Адам атаның) небсине бозуклыгы таквалыгы билдирди.
9. Ким өзүни гүнәден пәклән болса, (азапдан гутулар).
10. Ким гүнәкәрчилик билен гезсе, азапдан гутулмакдан нәумыт болар.
11. Семуд ковмы (Салых пыгамбери) өзлериниң агзынлыклары себәпли яланчы хасаплады.
12. (Шол вагт) ол ковмдан эрбет бир киши[64] (Салых пыгамбериң дүесини) өлдүрмек ниети билен гопды.
13. Алланың пыгамбери (Салых) олара айтды: «Алланың дүесинден даш дуруң ве онуң сув ичмегине пәсгел бермәң»,
14. (Семуд ковмы Салых пыгамбериң сөзүне) ынанмадылар ве олар эне дүйәни өлдүрдилер, бес, оларың Худайы гүнәлери себәпли оларың хеммесине (дең) хеләкчилик иберди.
15. Бес, Алла өз ишинин сонундан горкмаяр.

92. ГИЖЕ (ЛЕЙЛ) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Гараңкы гижә,
2. ве ягтылан гүндизе,
3. ве эркеги, ве хатыны[65] ярадан зада (Алла) касам эдйәрин!
4. Бес, сизиң амалларыңызың жезасы дүрлидир,
5. эмма ким (өз малыны Худай ёлуна) берсе ве таква болса,
6. ве (Алланың) хош сөзлерине ынанса[66]
7. Биз оңа рахатлыгы миессер эдерис.
8. Эмма ким гысганчлык этсе ве өзүни мәтәч гөрмесе,
9. ве (Алланың) хош сөзүни ялан хасапласа,
10. Биз оңа кынчылык миессер эдерис.
11. Ол хеләкчилиге учранда онуң малы оны халас эдип билмез.

12. Элбетде, догры ёла гөнүкдирмек Бизиң бойнумызадыр.
13. Ахырет ве дүнйә (мүлки) диңе Бизе махсусдыр.
14. Мен сизи янып дуран Довзах оды билен горкуздым.
15. Оңа (Довзаха) бетбагтдан,
16. (пыгамбери) яланчы хасапланлардан ве (имандан) йүз дөндеренлерден башга хич ким гирмез.
17. Таква киши өзүни (отдан) дашда тутар,
18. ягны ол малдан садака бермек билен пәкленмеклиги ислейән адамдыр.
19. Онуң бойнунда хич кимин хакы ёкдур.[67]
20. Белки, ол[68] бу иши диңе бейик Алланың разылыгыны ислемек үчин этди.
21. Алла ондан, элбетде, разы болар.

93. СӘХЕР (ДУХА) СҮРЕСИ[69]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Гушлук вагты билен,
2. гараңкыран гиже билен касам эдйәрин!
3. (Эй Мухаммет!) Сениң Таңрың сени ташламады ве сени душман тутмады.
4. Хакыкатдан хем ахырет сениң үчин бу дүнйәден ягшыракдыр.
5. Элбетде сениң Таңрың саңа (ахыретде өз ныгматларындан) багыш эдер, бес, сен (Таңрыңдан) разы боларсың.
6. (Эй Мухаммет!) Сениң Таңрың сени етим тапып ерлешдирмедими?
7. Ол сени азашан тапып, догры ёла гөнүкдирмедими?[70]
8. Ол сени пакыр тапып, бай этмедими?
9. Эмма сен етимлере гахарланма!
10. Дилегчини хем ковма!
11. Алланың өзүңе берен ныгматыны халкына айдып шүкүр эт!

94. АЧЫЛМАК (ИНШИРАХ) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй Мухаммет!) Биз сизиң гурсагыңы ачмадыкмы?[71]
2. Сениң йүкүңи дүшүрмедикми?
3. Ягны сениң аркаңы агралдан йүки.[72]
4. Сениң адыңы ёкары гөтермедикми?
5. Хакыкатдан-да, мәхнетиң (янында) еңиллик хем бардыр.
6. Элбетде, мәхнетиң (янында) еңиллик хем бардыр.
7. (Ишлериңден) бошан вагтыңда[74] (ыбадат билен) өзүңи ядат,[75]
8. ве өз Таңрыңа хөвеслен!

95. ИНЖИР (ТИН) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Инжир ве зейтун билен,

2. Сина дагы билен,
3. шу парахат шәхер[76] билен касам эдйәрин!
4. Биз адамы гәркли суратда яратдык.
5. Соңра оны (адамы) песлериң песине (Җәхеннеме) гайтардык,[77]
6. Элбетде, иман гетирип, ягшы амаллар эденлере миннетсиз согап бардыр.
7. Шундан соң (эй капыр) Кыямат гүнүне нәхили ынанмаярсың?
8. Эйсе, Алла хәкимлериң Хәкими дәлми?

96. ЛАГТАДАН (АЛАК) СҮРЕСИ[78]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй, Мухаммет!) Ярадан Худайың ады билен (Гурхан) ока!
2. Ол ынсаны бир лагта гандан яратды.
3—5. Ока! Сениң улуг Худайың саңа галам билен ылым өвредип, ынсана билмейән задыны өвреден Худайдыр.
6. Хакыкатдан-да, ынсан азгынлык эдйәр,
7. өзүни бай гөрмеклиги себәпли,[79]
8. элбетде, Худайың хузурына өврүлип бармак хакдыр.
9—10. (Эй Мухаммет!) Алланың бендеси намаз оканда, пәсгел берйән адамы гөрдүңми?[80]
11. Эгер шол бенде догры ёлда болуп,
12. таквалык билен эмр эдйән хем болса.
13. (ЭйМухаммет!) Сени яланчы хасап эдип (имандан) йүз дөндерен адамы гөрдүңми?
14. Эйсе шол адам[81] Алланың гөрйәндигини билмейәрми?
15—16. Хакыкатдан-да, эгер шол адам өз эрбет ишинден эл чекмесе, онун яланчы ве гүнәкәр маңлай сачындан тутарыс.
17. Бес, ол өз адамларыны (көмек үчин) чагырсын.
18. Биз хем Довзахың сакчыларыны чагырарыс.
19. (Бейле дәл! Эй Мухаммет!) Сен оңа боюн болма! Сежде эт ве Худая якынлык эт!

97. ГАДЫР ГИЖЕСИ (КАДР) СҮРЕСИ[82]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Элбетде Биз (Гурханы) Гадыр гижесинде индердик.
2. Гадыр гижесиниң нәмедигини нә билдиң?
3. Гадыр гижеси мүң айдан ягшыракдыр.[83]
4. Шол гижеде перишделер ве Рух (Җебрайыл перишде) Таңрының эмри билен хер бир иш үчин (ере) инерлер.
5. Шол гиже тә даң атянча саламатлыкдыр.

98. ӘШГӘР ДЕЛИЛ (БЕЙИНЕ) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Китап әхлинден ве мүшриклерден капыр боланлар тә өзлерине әшгәр делил (Мухаммет пыгамбер гелйәнчә) күпүрликден ве ширкден айрылмадылар.
2. Худай тарапындан иберилен (Мухаммет) пыгамбер олара пәкизе сахыпалары окап берйәр.
3. Ве шол сахыпаларда догры язгылар бар.
4. Китап берленлер өзлерине әшгәр делил геленден соң айрылыпдырлар.
5. Олара Алланың динине ыхласлы болуп ве догры ёла мейил эдип бир Алла ыбадат этмекден, намаз окамакдан ве зекат бермекден башга зат эмр эдилмеди. Шу буйрулан ишлер — догры диндир.
6. Китап әхлинден ве мүшриклерден капыр боланлар Җәхеннемиң одунда бакы галарлар. Олар — махлукатың хас яманыдыр.
7. Иман гетиренлер ве ягшы иш эденлер махлукатың хас ягшысыдыр.
8. Алланың дергахында оларың җезасы — ичинден дерялар акян Адн багларыдыр. Олар онда эбедилик бакы галарлар. Алла олардан ве олар Алладан разы боларлар. Бу — өз Худайындан горкан адамлар үчиндир.

99. ЕР ТИТРЕМЕ (ЗИЛЗАЛ) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Хер хачан ер гүйчли титредилсе,
2. ер өз ичиндәки агыр йүклерини[84] дашына чыкарса
3. ве (Кыямата ынанмадык) ынсан: «Оңа нәме болды?» дийсе,
4. шол гүн ер (бенделериң амалларындан ягшы-яман) хабарларыны берер.
5. Элбетде сениң Таңрың ере шейле эмр этди.
6. Шол гүнде адамлар амалларының җезаларыны гөрмек үчин топар-топар болуп (хасап еринден) даргап гайдарлар.
7. Бес, ким бир зерре хайыр иши эден болса, онуң согабыны гөрер,
8. ве ким бир зерре шер иш эден болса хем онуң азабыны гөрер.

100. ЧАПЯН АТЛАР (АДЫЯТ) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Пышгырып чапян,
2. (тойнаклары билен) дашлардан от чыкарян,
3—5. даң вагтында (шев сары) хүҗүм эдип, тозан турузып душманларың җемагатының ортасына[85] гирен атлар билен касам эдйәрин!
6. Хакыкатдан, хем ынсан Таңрысының ныгматларыны инкәр эдиҗидир.
7. Ынсаның өзи шу нәшүкүрлиге шаятдыр.

8. Элбетде, ынсан малы гаты сөййәндир.
9—10. Эйсе, габырдакы өлүлериң (Кыямат гүнүнде) дирелдилип дашары чыкарылжакдыгыны ве хер кимиң гурсагындакы ниетиниң әшгәр эдилжекдигини ынсан билмейәрми?
11. Элбетде, оларың Таңрысы шол гүнде оларың пәллерини билижидир!

101. КЫЯМАТ (КАРЫГА) СҮРЕСИ[86]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Карыга!
2. Карыга нәме?
3. Карыга дийип сен нәме дүшүнйәрсиң?
4. Шол гүнде адамлар аяк астында галан чекиртгелер ялы боларлар,
5. даглар түйдүлен йүң ялы боларлар,
6. эмма кимиң согаплы терезеси агыр гелсе,
7. элбетде, ол айшы-эшретде (Женнетде) яшар.

8—9. Эмма кимиң (согаплы) терезиси еңил гелсе, онуң жайы Хәвийәдир.[87]
10. Хәвийәнин нәмедигини сен билйәрсиңми?
11. (Ол) гаты гызгын отдур.

102. КӨПҮРГЕНМЕК (ТЕКӘСУР) СҮРЕСИ[88]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Сизи көпүргенмек өзүне мешгул этди.
2. ве габырлара барып (өлүлериңизе) ченли санашдыңыз.
3. Бейле дәлдир! (Көпүргенмегиң нетижесини өлүм вагтында) билерсиңиз.
4. Ек, бейле дәлдир! Бес, элбетде, бейле дәлдир!
5. Хакыкатдан-да, шексиз билен болсаңыз,
6. Элбетде сиз Жәхеннеми гөрердиңиз.
7. Соңра сиз оны өз гөзүңиз билен гүмансыз гөрерсиңиз.
8. Шол гүнде, элбетде, сиз дүнйә ныгматлары барада сораларсыңыз.

103. ЗАМАН (АСР) СҮРЕСИ[89]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Заман билен касам эдйәрин!
2. Элбетде, ынсан зыяндадыр,
3. мегер, иман гетиренлер, ягшы амал эденлер, догры амаллары этмәге ве Алланың тагатына сабыр этмәге весъет эдишенлер зыянда болмазлар.

104. АЙЫПЛАЙЖЫ (ХҮМЕЗЕ) СҮРЕСИ[90]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1—2. Дүнйә малыны йыгып, оны көпелдип бирини масгаралап айыплаян хер бир кишә (ахыретде) гүйчли азап

бардыр.
3. Ол малым билен бакы боларын дийип хасаплаяр.
4. Бейле дәл! Ол Хутама[91] атлы Довзаха ташланар.
5. Хутаманың нәмедигини сен билйәрсиңми?
6. Ол (Хутама) Алланың янып дуран одудыр.
7. Ол от йүреклериң үстүне (ловлап) чыкар.
8. Элбетде, ол узын сүтүнлере багланан отда (капырлар) янарлар.

105. ПИЛ (ФИЛ) СҮРЕСИ[92]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Эй Мухаммет!) Сениң Таңрың пил эелерине нәме иш нәдедигини гөрмедиңми?
2. Оларың мекир-хилесини пужа чыкармадымы?
3. Оларың үстүне топар-топар гушлар иберди,
4. ол гушларың хер бириси сижжил дашларыны (оларын үстүне) зыңдылар.
5. Ве олары ийилен ота дөндердилер.

106. КУРАЙЫШ (КУРЕЙШ) СҮРЕСИ[93]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Алла) Курайыш тайпасының адамларыны
2. гышына (Йемене) ве томсуна[49] (Шама сөвда үчин) сапара иберип ныгмата миессер эдени үчин Кәбәниң Худайына ыбадат этсинлер!
4. Худай олары тагамландырып ачлыкдан чыкарды ве олары ховпдан аман саклады.

107. ГАП-ЧАНАК (МАГУН) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй Мухаммет!) Сен Кыямат гүнүни ялан хасаплаяны гөрдүңми?
2. Олар етимлери ковярлар,
3. ве өз әхлини етимлере тагам бермәге гызыкдырмаярлар.

4—7. Намазларыны каплат билен окаянлара, өз амалларыны рыя эдйәнлере, гап чанак алышмаянлара (ахыретде) гүйчли азап бардыр.

108. КӨВСЕР (КӨВСЕР) СҮРЕСИ[95]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй Мухаммет!) Элбетде, Биз саңа Көвсери бердик![96]
2. Бес, сен өз Таңрың (разылыгы) үчин намаз ока ве гурбан эт!
3. Элбетде, сениң айыплайжы душманың несилден махрумдыр.

109. КАПЫРЛАР (КӘФИРУН) СҮРЕСИ[97]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй Мухаммет!) Айт: «Эй капырлар!

2. Мен сизиң ыбадат эдйән задыңыза асла ыбадат этмерин,
3. сиз хем мениң ыбадат эдйән задыма ыбадат эдижи дәлсиңиз,
4. мен хем сизиң ыбадат эдйән задыңыза ыбадат эдижи дәлдирин.
5. сиз хем мениң ыбадат эдйән задыма ыбадат эдижи дәлсиңиз.
6. Сизе өз дининиз, маңа хем өз диним (болсун)!

110. ЯРДАМ (НАСР) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй Мухаммет!) Саңа Алланың ярдамы ве еңиши геленде,
2. Сен адамларың Алланың динине топар-топар болуп гиренлерини гөрениңде,
3. ве Худайыңа хамд[98] билен тесбих айт, бес, (өзүң ве умматың үчин Алладан) гүнәңизи гечмегини сора!
4. Элбетде, (Алла гүнә эдижилериң) тобаларыны кабул эдижидир.

111. ЯЛЫН (ЛӘХЕБ) СҮРЕСИ

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Эбу Ләхебиң[99] ики эли гурасын, ве (өзи хем) хеләк болсун!
2. Оңа (йыган) малы ве эден кесби көмек этмеди.
3. Эбу Ләхеб (ахыретде) ялынлы Довзах одуна гирер.
4. Онуң аялы[100] хем (гүнәлерине) одун ялы гөтерип Довзаха гирер.
5. Онуң бойнунда хурманың сүйүминден (ишилен) йүп болар.

112. ЫХЛАС (ИХЛАС) СҮРЕСИ[101]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. (Эй Мухаммет!) Айт (капырлара): «Ол Алла еке-тәкдир,
2. Алла хич бир зада мәтәч дәлдир,
3. Ол (хич кимсәни) догурмады, (өзи хем) догрулмады,
4. Хич ким Онуң билен ден болмады»

113. ДАҢ ЯГТЫСЫ (ФАЛАК) СҮРЕСИ[102]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Айт (эй Мухаммет): «Даң ягтысының Таңрысындан,
2. Таңрының ярадан затларының шеринден,
3. гараңкы гиҗәниң (дүнйәни) гараңкылык билен өртен вагтындакы шеринден,
4. дүвүнлере (җады сөзлери окап чүфлейән хатынларың) шеринден,
5. гөриплериң гөрипчилик эден вагтындакы шеринден пена ислейәрин!»

114. АДАМЛАР (НАС) СҮРЕСИ[103]

Мерхеметли, рехимли Алланың ады билен!

1. Айт (эй Мухаммет): Адамларың ярадандан,
2. Адамларың патышасындан,
3. Адамларың Худайындан,
4—6. Адамларың көңүллерине вас-вас салян җынларың ве адамларың шеринден пена ислейәрин!»

СӨЗЛҮК ВЕ ДҮШҮНДИРИШЛЕР

1. Гурханы ачян, «Гурханын энеси» дийип хасапланылян сүре.
2. ӘЛЕМЛЕР — мусулман дәби боюнча, он секиз мүң әлем бардыгы ныгталяр.
3. НЕБА — хабар. Мухаммет пыгамбер ачык үндев эдип башлаи соң, капырлар ондан Гурхан, Кыямат гүни барада хабар сорадылар.
4. БЕЙИК ХАБАР — Гурхан ве Кыямат барада Мухаммет пыгамбериң эден үндевлери гөз өңүнде тутуляр.
5. ЖҮБҮТ-ЖҮБҮТ — әр-аял. Несилиң бакы болмагы үчин хер бир жанлы-жандарың эркек-уркачы жүбтүни Алла тарапындан ярадыландыгы яңзыдыляр.
6. НУРЛЫ ШАМЧЫРАГ — гүн.
7. СУРНАЙ ЧАЛНАН ШОЛ ГҮНДЕ — Эсрапыл перишде Кыямат гүнүнде ики гезек сурнай чалар. Ол биринжи гезек сурнай чалнанда хеммe дири затлар хеләк болар, икинжи гезек сурнай чалнанда болса олар дирелерлер. Габырдакылар хем гопуп ерииден турарлар. Адамларың дүнйәдәки эден амалларыны мизан терезесинде чекерлер. Шонда оларың кәбири Женнете, кәбир болса Довзаха гирмели эдилип кесгитленилер.
8. ЖАҢ АЛЫЖЫ ПЕРИШДЕЛЕР — Эзрайыл перишде ве онуң көмекчилери.
9. МУСА ПЫГАМБЕРИҢ ВАКАСЫ — Алла Муса пыгамбери Пыргауның үстүне оны азгынчылыкдан дөндермек үчин иберйәр. Муса пыгамбер Пыргауның гашына гелип, өвүт-үндев эдйәр. Пыргаун ондан гудрат гөркезмегини талап эдйәр. Муса пыгамбер оңа хасасыны йылана өврмек билен гудрат гөркезйәр. Пыргаун гудратыны жады дийип хасаплаяр ве Муса пыгамберден йүз дөндерйәр. Шонда Мусаның хасасы аждарха өврүлйәр. Пыргаун ондан горкуп гачяр ве барып өз халкыны йыгнаяр. Олара өзүниң худайыдыгыны айдяр. Аллатагала Пыргауны деңизде гарк эдип хеләклейәр ве оны ахырет забына эмр эдйәр.
10. ТУВА ЖҮЛГЕСИ — Шамда (Сирияда) ерлешйәр.
11. ИҢ УЛЫ ВАКА — Кыямат гүни.
12. Мухаммет пыгамбериң Абдулла бен Умм Мектум диен бир сокур сахабасы межлисе гелип, гаты сес билен геплейәр. Муна Мухаммет пыгамбериң кейпи гачып йүзүни чытяр ве оңа гатырганяр. Жебрайыл перишде шу сүрәни Мухаммет пыгамбере окап берйәр. Сокур сахаба метчиди ташлап гидйәр. Шондан соң Мухаммет пыгамбер сокурың ызындан гидип, оны метчиде гетирйәр ве ондан өтүнч сораяр.
13. ДАМЖАДАН — дөлден.
14. ЕЛУНЫ ЕҢЛЕТДИ — чаганың энесиниң гарнындан чыкмагыны я-да адамың лак билен батылың арасыны ачмагыны еңлетди.
15. ГУЛАКЛАРЫ ГАПЯН САРСГЫН — Эсрапыл перишдәниң икинжи гезек чалжак сурнайының сесиниң сарсгыны.
16. Кыяматда гүнүң бүрелип, жалавланып гоюлышы барада роваят бар. Мухаммет пыгамбер шейле айдыпдыр: «Ким Кыямат гүнүни әшгәр гөрмек ислесе, шу сүрәни (Бүрелмек (Теквир)) окасын ве онуң манысыны ойланып гөрсүн, чүнки бу сүреде кыямат ахвалы тамам беян эдиледир».
17. ДИРИЛИГИНЕ ГӨМҮЛЕН ГЫЗЛАР — ысламдан өң арапларың кәбир тайпаларында гыз догуланда дирилигине ере гөммек адаты бар экен. Кыямат гүнүнде ол гызлардан сораг эдилер ве олар өзлериниң хич бир гүнәсиз өлдүрилендиклерини айдарлар.
18. АМАЛ ДЕПДЕРЛЕРИ — хер бир мусулманың дүнйәде эден амаллары язылян депдер.
19. ЙЫЛДЫЗЛАР — Сатурн, Юпилер, Марс, Венера (Зөхре йылдызы), Меркурий.
20. ХОРМАТЛЫ РЕСУЛ — бу ерде Жебрайыл перишде гөз өңүнде тутуляр.

21. ТАГТ ЭЕСИ — Аллатагала.
22. ГҮЙЧЛИ, ГЕПИ КАБУЛ БОЛЯН, ЫНАМЛЫ — Жебрайыл перишдәниң сыпатлары.
23. АЙТМАГЫДЫР— Алланың сөзүни айтмагыдыр.
24. МЕЖНУН ДӘЛДИР — Мухаммет пыгамбер гөз өңүнде тутуляр.
25. ОЛ ОНЫ АЧЫК ГӨЗЪТИМДЕ ГӨРДИ — Мухаммет пыгамбер Жебрайыл перишдәниң өзүни гөрди.
26. ОЛ ПЫНХАН ЗАДА ХУСЫТЛЫК ЭДИӘН ДӘЛДИР — Мухаммет пыгамбер өзүне айдылан затлары халкдан гизләп саклаян дәлдир.
27. Кыямат гүни асман ярылып перишделере ере дүшмек үчин ёл ачылар.
28. Мухаммет пыгамбер Мединә гөчүп геленде шәхериң сөвдагәрлериниң терезиде көп хыянатчылык эдйәндигини гөрйәр.
29. БЕЙИК ГҮН — Кыямат гүни.
30. ӘЛЕМЛЕРИҢ СОЛТАНЫ — Аллатагала.
31. СИЖЖИН — Довзахың дүйбүндәки бир дашың ады. Гүнәлилериң амал депдери ве жанлары шол дашда сакланяр.
32. МҮКЕЗЗИПЛЕР — Кыямат гүнүни ялан хасаплаянлар.
33. ТАҢРЫСЫНДАН ПЕРДЕЛЕНЕРЛЕР — олар Алланың дидарыны гөрмекден махрум боларлар.
34. ИЛЛИЙИИН — единжи гат асман.
35. МҮШК — кейигиң белли бир тохумының гөбегинден алыняи гара реңкли ве якымлы ыслы мадданың ады. Шераплы чүйшелери агзы мүшк билен сургуч хөкмүнде япылгы болар.
36. ТЕСНИМ — Женнетиң бир ады.
37. ТАҢРЫНЫҢ ДЕРГӘХИНЕ ЯКЫН БОЛАН АДАМЛАР — Билал, Омар, Сухейл ялы сахабалар.
38. МҮЪМИНЛЕР — иман гетиренлер.
39. МҮШРИКЛЕР — Мекгели капырлар.
40. САКЧЫЛАР ЭДИЛИП ИБЕРИЛМЕДИ — мусулманларың догры ёлдадыгыны я-да азашмак ёлундадыгына гүвә гечмек үчин иберилмеди.
41. БИР ХАЛДАН БЕЙЛЕКИ ХАЛА БАРАРСЫҢЫЗ — өлерсиңиз, соңра ене дирелип Алланың хузурына бараръсыңыз.
42. БУРУЧ — Асман йылдызларындан он ики бурч, ягны гоюн, сыгыр, экизлер, леңңеч, ёлбарс, сунбула, мизан, акрап (ичян), ковс (кеман-ай), гечи, далв, хут (балык).
43. ВАДА ЭДИЛЕН ГҮН — Кыямат гүни.
44. ӨЗЛЕРИНЕ ШАЯТЛЫК БЕРЛЕН БЕНДЕЛЕР — Мухаммет пыгамбер ве онуң умматы.
45. ЧУКУР ЭЕЛЕРИ — кәбир роваятлара гөрә капырларың бир топары мусулманлары имандан дөнмәге чагырыпдырлар. Бу ишлери баша бармансоң, ол капырлар бир улы чукур газып, чукурың ичинде от якып мусулманлары онуң ичине атыпдырлар.
46. СЕМУД — Семуд ковмуны Алла эден азгынчылыклары үчин ере ювутдырып хеләкләпдир.
47. ЛОВХУ-Л-МАХФУЗ — (асманда) саакланылян (улы) тагта. Онда әлем ярадыланындан тә Кыямат гүнүне ченли болжак ишлер язылып гоюлан.
48. ТАРЫК — йити йылдызың ады.
49. ГУДРАТЫ БАРДЫР — адам өленден соң Алланың оны дирелтмәге гудраты бардыр.
50. СЫРЛАР ӘШГӘР ЭДИЛЕН ШОЛ ГҮНДЕ — Кыямат гүнүнде.
51. ТЕСБИХ — Алланы өзүне лайык болан сыпатлар билен тарыпламак. Бу ерде «Субхана рабби-л-агла» (Иң бейик Алла тарып болсун!) дийип Алланы тарыпламак.
52. ГАШИЯ — өртүжи. Кыямат атларының бири.
53. ШОЛ ГҮНДЕ — Кыямат гүнде.

54. ЗАРЫГ — отдан ясалан, мивеси гаты ажы Довзахың агажының ады.

55. ОН ГИЖЕ БИЛЕН — бу ерде зүл-хижже айының оввалкы он гүни, я-да мухаррам айының он гүни, я-да ремазан айының ахыркы он гүни, я-да шагбан айының ортакы он гүни гөз өңүнде тутуляр.

56. ЖҮБҮТ ВЕ ТрК — бу ерде жүбүт дийип — хер жанлы-жандарын эркек-уркачы жүбүти, тәк дийип — Алла дүшүнилйәр. Шейле хем жүбүт дийип эртир намазының ики рекат парзы, тәк дийип үч рекат парзы, я-да жүбүт дийип секиз Женнет, тәк дийип еди Довзах гөз өңүнде тутуляр.

57. ЭРЕМ БАГЫ — роваятлара гөрә, Эрем багы аслында Шамда (Сирияда) я-да Йеменде болан бир бағың адыдыр. Оны Шетдат ибн Ад салдырыпдыр. Шетдат Худ пыгамбериң гаршыгы зерарлы хеләк болуп, Эрем багыны хем ер ювдупдыр.

58. АД ҚОВМЫ — Йеменде яшан гадымы тайпаның ады. Алла азгынчылык эденлери үчин олары хеләкләпдир.

59. ШУНУҢ ЯЛЫ БИНАЛАР — Шетдат ибн Адың гурдуран биналары гөз өңүнде тутуляр. Бейле бейик биналарың ве ад ковмундакы ялы узын бойлы, гүйчли адамларың хич бир шәхерде болмандыгы роваятларда айдыляр.

60. ҚУВВАТЛЫ ЛЕШГЕР ЭЕСИ ПЫРГАУН — арапчасы «фирговнә зи-л-овтэд» (сөзме-сөз «Мыхлар эеси Пыргаун»: Пыргаун жезаны дөрт газыгың үстүнде отурдып берйән экен.

61. АЛЛАНЫҢ БАГЛАЙШЫ ДЕК ХИЧ КИМ БАГЛАП БИЛМЕЗ — Алланың азап берши дек азап бермәге хич кимиң гүйжи етмез.

62. ГҮЙЖИ ЕТМЕЗ ДИЙИП ХАСАПЛАЯРМЫ? — бу ерде мекгели мүшрик Аду-л-Асад гөз өңүнде тутуляр. Ол гүйчли адам экен. Ол өзүниң гүйжүне буйсанып, Мухаммеде көп эзъет берди. Ол: «Маңа хич кимиң гүйжи етмез» диер экен.

63. АҚАБА — дагың өтмеси кын болан гечелгеси.

64. БИР ҚИШИ — Қадар бен Салиф диен адам гөз өңүнде тутуляр.

65. ЭРҚЕГИ ВЕ ХАТЫНЫ — Адам атаны ве Хов энәни.

66. АЛЛАНЫҢ ХОШ СӨЗЛЕРИНЕ ЫНАНСА — муфассирлериң көпүси (Гурханы дүшүндирйән алымлар) бу аят Эбу Бекр Сыддык үчин инен дийип тассыклаяр.

67. ОНУҢ БОЙНУНА ХИЧ ҚИМИҢ ХАҚЫ ЁҚДУР — бу ерде гүррүң ене Эбу Бекр Сыддык барада баряр. Ол Билалы (соңра ол пыгамбериң мешхур азанчысы болан) Омеядан сатын алып, оны гулчулыкдан азат эдипдир. Мүшриклер Эбу Беркин Билала бергиси боланы үчин сатын алыпдыр дийип айдыпдырлар. Эбу-Бекр шуны Алланың разылыгы үчин этди. Шонуң үчин онда хич кимиң хакы ёкдур.

68. ОЛ — Эбу-Бекр Сыддык.

69. ВЕД-ДУХА — бу сүре барада шейле ровают айдыляр: «Мухаммет пыгамбериң янына бирнәче гүн Жебрайыл перишде гелмеди. Қапырлар болса Мухаммет пыгамбере тагна эдип: «Алла Мухаммеди ташлады ве оны душманы тутды» дийип айтдылар. Алла капырларың бу сөзүни ред эдип, шу сүрәни индерди».

70. ОЛ СЕНИ АЗАШАН ТАПЫП, ДОГРЫ ЁЛА ГӨНҮКДИРМЕДИМИ? — Мухаммет пыгамбер Шамдан Мекгә Хатыжаның кервени билен гайдып гелйәркә, ёлда азашяр. Алла Жебрайыл перишдәниң үсти билен оны Мекгәниң догры ёлуна саляр. Эмма бу аятын башга бир манысы шейледир: Эй Мухаммет! Сен өң шеригат ылмыны билмейәрдиң. Алла саңа оны билдирди, сени ыслам дининиң догры ёлуна салды.

71. (ЭЙ МУХАММЕТ!) БИЗ СЕНИҢ ГУРСАГЫҢЫ АЧМАДЫҚМЫ? — «Биз (Алла) сениң гурсагыңы ылым ве хикмет билен нурландырмадыкмы?» диен маныда.

72. СЕНИҢ ЙҮКҮҢ — мүшриклериң иман гетирмезлигиниң гайгы аладасы.

73. СЕНИҢ АДЫҢЫ ЁКАРЫ ГӨТЕРМЕДИКМИ? — Мухаммет пыгамбериң ады Алланың адына якындыр. Онуң ады азанда, каматда, тешеххуда хутбаларда тутуляр.

74. ИШЛЕРИНДЕН БОШАН ВАГТЫНДА — өвүт-үндеви халка етирмекден бошанда я-да намаздан бошанда.

75. ЫБАДАТ БИЛЕН ӨЗҮҢИ ЯДАТ! — Максатларыңы Алладан диләп эт!

76. ШУ ПАРАХАТ ШӘХЕР — Мекгә шәхери.

77. ТЕСЛЕРИҢ ПЕСИНЕ ГАЙТАРДЫҚ — гаратдык диен манысы хем бар.

78. ЛАГТА (АЛАҚ) СҮРЕСИ — бу сүре Мухаммет пыгамбере илки инен сүредир. Мухаммет пыгамбериң янына Жебрайыл перишде Алланың эмри билен гелйәр ве шейле сөзлери айдяр: «Эй Мухаммет! Мени Алла иберди. Сен инди шу умматың пыгамбернсиң. Сен шу Гурханы өз Таңрың адындан умматыңа ока, чүнки мен окайжы дәлдирин!»

79. ӨЗҮҢИ БАЙ ГӨРМЕКЛИГИ СЕБӘПЛИ — эгер адам бай болса ве өзүни дөвлетли гөрсе азар, Худайың ыбадатындан гапыл болар, мал-байлык онуң азашмагына себәп болар.

80. АЛЛАНЫҢ БЕНДЕСИ НАМАЗ ОҚАНДА ПӘСГЕЛ БЕРЙӘН АДАМЫ ГӨРДҮҢМИ? — бу ерде Эбу Жәхл билен багланышыклы роваят гөз өңүнде тутуляр. Шол ровая гөрә Эбу Жәхл: «Эгер мен Мухаммедиң сежде эденини гөрсем онуң келлеси кесерин» дийип әхт эдйәр. Бир гүн Мухаммет пыгамбер намаз ока потырка Эбу Жәхле бу барада хабар эдйәрлер. Эбу Жәхл Мухаммет пыгамбериң янына гайдяр, эмма нәме ховлукса хем онуң янына етип билмейәр. Эбу Жәхлиң бар агзалары горкудан яңа сандыраяр. Ондан: «Саңа нәме болды?» дийип сораярлар. Ол: «Мухаммет пыгамбер билен өз арамда отдан дивар гөрдүм тасдан яныпдым» диййәр. Бу ваканың хабары Мухаммет пыгамбере гелип етенде ол айдяр: «Эгер ол мениң яныма гелен болса, перишделер оны тике-тике эдердилер» диййәр.

81. ШОЛ АДАМ — Эбу Жәхл.

82. ҚАДР СҮРЕСИ — бу сүре барада шейле ровают эдилйәр: Мухаммет пыгамбер сахабаларына шейле айтды: «Бени Ысрапылда бир киши мүң ай гылыч билен Аллатагаланың ёлунда сөвешйәр». Сахабалар бу хабара хайран галып шейле дийдилер: «Бизиң өмрүмиз гысга, мунуң ялы багт бизе миессер этмез». Шу мынасыбетли Аллатагала шу сүрәни индерди.

83. ГАДЫР ГИЖЕСИ МҮҢ АЙДАН ХАС ЯГШЫДЫР — мусулманлары гадыр гижесинде эден ыбадатының согабы Бени Ысрайылдакы кишиниң Алланың разылыгы үчин мүң ай сөвеш эдениниң согабындан хас ягшыдыр.

84. АГЫР ЙҮКЛЕРИНИ — өлүлери ве хазыналары.

85. ДУШМАНЛАРЫҢ ЖЕМАГАТЫНЫҢ ОРТАСЫНА — ровая гөрә, Мухаммет пыгамбер Мунзир бен Омар ве Энсары диен сахабаларыны Кеннана тайпасының адамлары билен сөвешмәге иберйәр ве олара «Пылан гүн даң билен барып дуйдансыз оларың үстүни басың» диййәр. Олар даң билен барып бу тайпаның адамларыны күл-пеекун эдйәрлер. Олар ызына гайдып гелйәркәлер бир сувдан өтмели болуп эгленйәрлер. Олар доланып Мединә барянчалар мунапыклар өз араларында: «Сөвеше гиденлериң хеммеси хеләк болды» дийип айтдылар. Мусулманлар бу сөзи эшидип гайгыланярлар. Олара хакыкаты билдирмек үчин Алла бу сүрәни Мухаммет пыгамбере индерди.

86. ҚАРЫГА — Кыямат гүни.

87. ХӘВИЙӘ — Довзахың бир бөлүминиң ады.

88. ТЕҚӘСҮР — көп дийип өвүнмек я-да көпүргенмек бу сүре барада шейле ровая айдыляр: Абду Менаф ве Бени Сәхм өзлериниң тайпаларының адамларының көплүги билен өвүндилер, санашдылар велин Абу Ме-

нафың тайпасының адам саны көпрәк гелди. Бени Сәхм айтды: «Өң бизиң тайпамызың адамлары сизден көпди. Эмма олар сөвешлерде гырылып азалдылар. Өлүлеримизи хем гошуп санашалы». Өлүлери билен гошуп ики тайпаның адамларыны сананларында Бени Сәхмиң адамларының саны көп гелди. Шунуң үчин Алла бу сүрәни индерди.

89. АСР — бу сөзүң ики манысы бар. Шонуң үчин бу сөзүң үсти билен ики зат — замана ве икинди намазы гөз өңүнде тутуляр.

90. ХҮМЕЗЕ — мүшриклер Мухаммет пыгамбери дүрли айплар билен гаралап, гыбат эдипдирлер.

91. ХУТАМА — Довзахың бир бөлүминиң ады.

92. ФИЛ — пил. Пил эелери билен багланышыклы вака Мухаммет пыгамбериң доглан йылында болуп гечипдир. Йемен велаятының хәкими Эбрехе бен ас-Сабах Эл-әшрем Сана шәхеринде бир ыбадатхана гурдурды ве ол мунуң үсти билен әхли халкың үнсүни Кәбә ыбадат этмекден совуп, бу ере адамлары ыбадата гетирмек иследи. Онуң бу ниетини кенана тайпасындан бир арап эшидип, онуң ыбадатханасына тәзелик, оны ыбадатхананың диварына чыршап чыкды. Бу хабары Эбрехе эшиденде, гахар атына атланды. Ол «Мен барып Кәбәни вейран эдерин» дийди. Ол Кәбә тарап гошун тартды. Ол «Пил Махмут» атлы пили мүнүп лешгериң өңүне дүшди. Мухаммет пыгамбериң атасы Абда-л-Мутталып Мекгәниң адамларына шәхери ташлап дага чыкмагы эмр этди. Адамлар дага гачдылар. Абдал-л-Муталлыг Алла ялабрып дога эдип: «Эй Таңры! Сениң өйүңи вейран этмек үчин лешгер гелйәндиги өзүңе мәлимдир. Нәме ислегиң болса хем өзүң эдерсиң-дә» дийди. Лешгер Кәбә якын гелди. «Пил Махмут» Кәбәниң гаршысында чөкди. Оны нәче хорласалар хем, ол гайдып еринден турмады. Кәбе тарапына бир әдим хем әтлемеди. Шол вагт асманда сүри-сүри гушлар пейда болды. Оларың хер бири чүңклүнде бир даш, пенжелеринде ики даш гөтерип гелдилер. Гушлар дашлары Эбрехәниң лешгериниң үстүнден индерип башладылар. Нетижеде онуң гошуны пайхын болды. Дири галанлар гачдылар. Эбрехәниң эндамына яра дүшүп, бармаклары гопуп, азап билен өлди.

93. КУРАЙЫШ— Мухаммет пыгамбериң тайпасының ады.

94. ГЫШЫНА ВЕ ТОМСУНА — Курайыш тайпасының адамлары йылда ики гезек сөвда этмек үчин гышда Йемене, томсуна Шама сапар эдер экенлер.

95. КӨВСЕР — Женнетдәки бир чешмәниң ады. Бу сүре барада шейле ровоят бар. Ас бен Вайыл Мухаммет пыгамбере метжидиң ишигинде саташып бир салым сөзлешип дуряр. Мухаммет пыгамбер метжиден гидйәр. Ас болса метжиде гирйәр. Ондан ким билен сөзлешенини соранларында: «Шу зүрятсыз (ызы кесик) билен» диен. (Араплар ызында оглы галмадык адамы яңсылап оңа «күле» диййәрлер). Асың бу сөзүни Мухаммет пыгамбер эшидип гайгыланды. Алла оны шатландырмак үчин шу сүрәни индерди.

96. БИЗ САҢА КӨВСЕРИ БЕРДИК — бу аяты «Биз саң көп ылым, амаллар ве балалары бердик» диен манысы хем бар.

97. КӘФИРУН — капырлар. Ровоята гөрә, капырлар Мухаммет пыгамбере «сен бир йыл бизиң бутларымыза ыбадат эт, биз хем бир йыл сениң Таңрыңа ыбадат эдели» дийипдирлер. Бу сүре шонуң үчин инипдир.

98. ХАМД — тарып.

99. ЭБУ-ЛӘХЕБ — Мухаммет пыгамбериң доган огланы. Эбу Ләхеб Мухаммет пыгамбере көп душманчылык эдйәр. Онуң эндамына элхенч яра чыкып өлйәр. Ол өленсоң хич ким онуң голайына гелип билмейәр. Ол бирнәче гүнләп порсап ятыр. Иң соңунда оны ювман, жыназа намазыны окаман жайлаяр.

100. ОНУҢ АЯЛЫ — Эбу Ләхебиң аялының ады Умм Жемил экен.

101. ЫХЛАС — Бир гүн Курайыш тайпасының мүшриклери Мухаммет пыгамбере: «Эй Мухаммет! Бизи «өз Таңрың билен таныштыр!» диййәрлер. Шу себәпли Алладан «Ыхлас» сүреси Мухаммет пыгамбере индерилйәр. «Ыхлас» сүреси гаты гысга хем болса Алланың барча сыпатларыны өз ичине аляр дийип айдыляр. Хадысда шейле айдыляр: «Ыхлас сүреси Гурханың үчден бирине барабардыр. Ким оны бир гезек окаса, Гурханың үчден бир бөлегини окан ялыдыр. Ким оны ики гезек окаса, Гурханың үчден ики бөлегиниң окан ялыдыр, ким оны үч гезек окаса, тутуш Гурханы оканялыдыр. Ким оны он гезек окаса, Алла оңа Женнетде якутдан бир жай гурар». «Ыхлас» сүресиниң Гурханың үчден бирине барабарлыгы шейле дүшүндирилйәр: Гурханың аятлары үч саны улы топара бөлүнйәр: 1) Ыгтыкада дегишли аятлар; 2) Шеригат хөкүмлерине дегишли аятлар; 3) Ровоятлара дегишли аятлар. «Ыхлас» сүресинде ыгтыкад усулының жеми ятланыляр.

102. ФАЛАК — дандан. Лебид бен Агсам атлы бир жөхдиң гызлары Мухаммет пыгамбере жады эдйәр. Ол гызлар йүпи он бир дүвүн дүвүп гуя ташлаярлар. Алла Жебрайыл перишдәни Мухаммет пыгамбериң янына «Фалак» ве «Нас» сүрелери билен иберйәр ве гуйыдан йүпи алмагы эмр эдйәр. Пыгамбер жады тәсиринден азатдыр дийилйәр.

Бу ики сүре жеми он бир аятдан ыбаратдыр. Мухаммет пыгамбер бу ики сүрәниң хер бир аятыны оканда, жады эдилен йүпүң бир дүвүни ачылыпдыр.

103. НАС — адамлар. Мухаммет пыгамбер хер хачан бир агзасы агырса, «Фалак» я-да «Нас» сүрелериниң бирини окап, элини агырылы ерине сүртер экен. Шу сүреде бәш ерде «Нас» (Адамлар) сөзи гелйәр. Оларың биринжисинде чагалар, икинжисинде йигитлер, үчүнжисинде гаррылар, дөрдүнжисинде асыллы адамлар, бәшинжисинде бозук адамлар гөз өңүнде тутуляр.

ЭДЕБИЯТ:

1. Куран шериф. — Түркменистан Ылымлар академиясының Голязмалар бөлүми. Инвентар № 5425.
2. Куръан-и керимден. — Стамбул.
3. Куран. — Тошкент.
4. Коран. Перевод И. Ю. Крачковского. — Москва, «Восточная литература», 1963.
5. Мусулман ровоятлары. — Ашгабат, Мирас» КК, 1991.
6. Тесхилу-л — беяни фи тафсири-л-Куръан. — Казан, 1905.

СӨЗСОҢЫ

Гурхан ыслам дининиң эсасы китабы болуп, ол 30 бөлүмден ыбаратдыр. Хер бөлүм, такмынан, улулы-кичили 220 аяты өз ичине аляр. Ол ыслам динине уйян халкларың медениетине улы тәсир эдипдир. Шонуң үчин хем Гурхан дүнйәниң дүрли диллерине терҗиме эдилди.

Гурхан түркмен халкының эдеби ве медени гечмишине хем гүйчли тәсир эдипдир. Шонуң үчин хем филология ылымларының кандидаты А. Ашырөвың ылмы ве филология ылымларының кандидаты Б. Амансарыевиң умумы ёлбашчылыгында дөредилен вагтлайын дөредижилик топары түркмен окыжыларыны Гурханың ахыркы — 30-нжы бөлүми билен таныштырмагы максат эдинди. Чүнки Гурханы окамаклыга ве өвренмеклиге бу бөлүмден башланяр. Бу бөлүм «Амма» дийип хем атландырыляр.

Китапчаны тайярланлар Гурханың арап, парс, түрк, өзбек, рус диллериндәки нусгаларындан ве голязмалардан пейдаландылар. Олар бу ишиң аша жогапкәрлидигине оңат дүшүнип, өзлериниң ынсапларыны орта гоюп, зәхметлерини гайгырмадылар. Шейледе болса, бу угурда бу ишиң илкинжи сынанышык боланы үчин кәбир сәвликлериң гиден болмагы мүмкин. Эгер

шейле болса, онда хорматлы окыжы, дөредижилик топары сизден өтүнч сораяр. Ишиң ахырында дүшүнмеси кынлык дөредер дийип чакланан сөзлере, дүшүнжелере сөзлүк ве дүшүндириш берилди.

А. АШЫРОВ,
Б. АМАНСАРЫЕВ

филология ылымларының кандидатлары.

Сдано в набор 3.01.92. Подписано к печати 15.01.92. Бумага офсетная. Гарнитура литературная. Печать высокая. Тираж 5000 экз. Заказ № 6. Цена договорная. Тип. № 6.